

Anna Szychta*

DOCHODY CAŁKOWITE W SPRAWOZDANIACH FINANSOWYCH NAJWIĘKSZYCH SPÓŁEK NOTOWANYCH NA GPW W WARSZAWIE

1. WPROWADZENIE

Dochód całkowity (*comprehensive income* – CI) jest wynikiem działalności podmiotu gospodarczego w danym okresie, który wyraża zmianę w kapitale własnym, czyli w aktywach netto podmiotu, spowodowaną przez wszystkie transakcje i inne zdarzenia w tym okresie, lecz z pominięciem transakcji podmiotu z jego właścicielami, tj. dotyczących wypłaty dywidend, nowej emisji kapitału, wniesienia dopłat do kapitału własnego. Dochody całkowite obejmują wynik finansowy netto oraz wszystkie osiągnięte w danym okresie przychody i poniesione koszty, odnoszone bezpośrednio na kapitał własny.

Problematyka koncepcji, regulacji i praktyki sprawozdawczej oraz przydatności informacyjnej *comprehensive income* jest przedmiotem licznych badań i publikacji w anglojęzycznej literaturze przedmiotowej, zwłaszcza od początku lat 90. XX w., kiedy to standardy rachunkowości w Wielkiej Brytanii (w 1992), Nowej Zelandii (w 1994), USA (w 1997) i Kanadzie (w 2005) wprowadziły obowiązek prezentacji tego wyniku w sprawozdaniu finansowym spółek. Zagadnienia zasad sporządzania sprawozdania i użyteczności informacyjnej CI stały się ważne także w praktyce w Polsce, ponieważ spółki publiczne notowane na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie, tak jak i na giełdach w innych krajach Unii Europejskiej, wykazują oprócz zysku (straty) netto również inny wynik swojej działalności – całkowite dochody ogółem – od 2009 r. w skonsolidowanych sprawozdaniach finansowych, sporządzanych zgodnie z zasadami Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej (MSR/MSSF).

Celem artykułu jest charakterystyka sposobu prezentacji oraz analiza poziomu wartości całkowitych dochodów i ich części składowych w skonsolidowanych sprawozdaniach finansowych za lata 2009–2010 największych spółek

* Dr hab., prof. nadzw., kierownik Zakładu Teorii Rachunkowości w Katedrze Rachunkowości, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Łódzki.

notowanych na GPW w Warszawie, w świetle zasad Międzynarodowego Standardu Rachunkowości 1 *Prezentacja sprawozdań finansowych*¹ i jego ostatniej nowelizacji (w czerwcu 2011 r.). W środowisku polskich księgowych i użytkowników sprawozdań finansowych nowy element sprawozdania finansowego oraz wartość informacyjna CI nie są bowiem jeszcze szeroko spopularyzowane. Informacje zawarte w artykule mogą być pomocne w poznaniu przesłanek ustalania i zasad prezentacji nowego miernika finansowych dokonań spółek publicznych oraz mogą stanowić punkt wyjścia do dalszych badań empirycznych dotyczących różnych aspektów CI w warunkach polskiej gospodarki.

Podstawą do napisania artykułu były studia literaturowe, analiza i interpretacja regulacji MSR 1 i jego nowelizacji z 2011 r., a także przegląd 24 skonsolidowanych sprawozdań finansowych największych spółek notowanych na GPW w Warszawie. Przeprowadzone badanie empiryczne ma charakter pilotażowy i może stanowić punkt wyjścia do dalszych analiz i studiów porównawczych.

2. RACHUNEK „CZYTEJ” NADWYŻKI A RACHUNEK „ZANIECZYSZCZONEJ” NADWYŻKI

W regulacjach i praktyce rachunkowości są uwzględniane dwie koncepcje zysku, zgodnie z którymi zysk jest rozumiany jako:

1) miara dokonań przedsiębiorstwa i jego zarządu w danym okresie – wyraża rezultat normalnej działalności operacyjnej, o charakterze ciągłym i powtarzalnym;

2) przyrost dobrobytu (bogactwa, wartości) właścicieli przedsiębiorstwa – przyrost ten następuje, gdy wartość kapitału własnego na koniec okresu sprawozdawczego przekracza kwotę kapitału na początek okresu, po wyłączeniu wszelkich zwiększeń kapitału przez właścicieli i wypłat na ich rzecz.

Tym koncepcjom zysku odpowiadają dwie kategorie wyniku działalności podmiotów gospodarczych, które są ustalane w systemach rachunkowości finansowej podmiotów i prezentowane w sprawozdaniu finansowym jako:

1) bieżący wynik operacyjny (*earnings*), stanowiący główną część wyniku finansowego netto (*net income*) ustalanego w rachunku zysków i strat;

2) dochód całkowity ogółem (*comprehensive income*), wyrażający całkowity wzrost (spadek) wartości księgowej aktywów netto (kapitału własnego) podmiotu w danym okresie sprawozdawczym.

Druga z tych kategorii jest konsekwencją zastosowania koncepcji zwanej rachunkiem „czystej” nadwyżki (*clean surplus accounting*), która stwierdza, że

¹ MSR 1 znowelizowany w 2007 r. został przyjęty do prawodawstwa Wspólnoty Europejskiej w 2008 r.; MSR 1 w tej wersji stosuje się w odniesieniu do rocznych okresów obrotowych rozpoczynających się po 31 grudnia 2008 r. (Rozporządzenie Komisji (WE) Nr 1274/2008).

wszystkie zmiany kapitału własnego, nie pochodzące z transakcji podmiotu gospodarczego z jego właścicielami, należy ujmować jako wynik jego działalności w okresie sprawozdawczym. Alternatywna koncepcja, która jest związana z kategorią bieżącego zysku operacyjnego, zwana rachunkiem „zanieczyszczonej” nadwyżki (*dirty surplus accounting*), dopuszcza, aby pewne zmiany wartości aktywów netto, inne niż zmiany spowodowane transakcjami z właścicielami, omijały rachunek zysków i strat i były ujmowane bezpośrednio w kapitale własnym w bilansie. Rachunek ten eliminuje z bieżącego wyniku działalności pozycje przejściowe i nieoperacyjne, co ułatwia użytkownikom sprawozdań finansowych poznanie zysków podmiotu o charakterze trwałym i stanowi podstawę do lepszego przewidywania wyników działalności operacyjnej w przyszłych okresach. Przeciwnicy tego podejścia uważają zaś, że strumienie przychodów i kosztów wyłączone z ustalania wyniku działalności (strumienie „zanieczyszczonej” nadwyżki) są mało widoczne w sprawozdaniu finansowym, co może utrudniać poznanie i ocenę przez inwestorów spółki poziomu i istotności pozycji zaliczonych do przychodów i kosztów kapitałowych.

Wprowadzając obowiązek ustalania i prezentowania CI w sprawozdaniu finansowym, Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (IASB) poparła opinie zwolenników CI (zob. szerzej Szychta, 2010) głoszące, że:

1) CI stanowi bardziej istotną informację o finansowych dokonaniach spółek niż zysk (strata) netto, choć wiele badań, przeprowadzonych przez badaczy zagranicznych, nie dostarczyło jednoznacznego potwierdzenia słuszności tej opinii (np. Dhaliwal i in., 1999; O’Hanlon, 2000; Thinggaard i in., 2006; Chambers i in., 2007);

2) sporządzanie sprawozdania z CI zwiększa przejrzystość sprawozdania finansowego, ponieważ koszty i przychody odnoszone bezpośrednio na składniki kapitału własnego, głównie kapitał z aktualizacji wyceny, są wyraźnie prezentowane pod nazwą *other comprehensive income* jako zwarta część sprawozdania z dokonań finansowych podmiotu gospodarczego w danym okresie.

Zmiany regulacji MSR 1 w 2007 r., które wprowadziły obowiązek ustalania i sprawozdawania CI, a następnie ich nowelizacja w 2011 r. są wyrazem dążenia Rady IASB i Rady Standardów Rachunkowości Finansowej (FASB) w USA do udoskonalenia i konwergencji MSSF z US GAAP dla osiągnięcia przez te Rady ich głównego celu – ustanowienia jednego zbioru wysokiej jakości globalnych standardów sprawozdawczości finansowej spółek publicznych.

3. ZASADY PREZENTOWANIA CI W SPRAWOZDANIU FINANSOWYM WEDŁUG MSR 1

W MSR 1 zdefiniowano *total comprehensive income*, nazwany w polskojęzycznej wersji standardu całkowitymi dochodami ogółem, jako zmianę w kapitale własnym, która nastąpiła w ciągu okresu na skutek transakcji oraz innych

zdarzeń, inna niż zmiany wynikające z transakcji dokonywanych z właścicielami występującymi w charakterze udziałowców (akcjonariuszy).

Całkowite dochody ogółem obejmują wszystkie składniki „zysków i strat” i „innych całkowitych dochodów”². Zysk lub strata (wynik finansowy netto) jest łączną kwotą wynikającą z odjęcia kosztów od przychodów, z wyłączeniem składników innych całkowitych dochodów. Inne całkowite dochody (OCI) obejmują pozycje przychodów i kosztów (w tym korekty wynikające z przekwalifikowania), które nie zostały ujęte jako zyski lub straty (czyli nie zostały zaliczone do wyniku finansowego netto), zgodnie z tym, jak tego wymagają lub na co zezwalają inne MSSF.

Na inne całkowite dochody składają się w szczególności (MSR 1, par. 7):

1) zmiany w nadwyżce z przeszacowania środków trwałych oraz wartości niematerialnych (w myśl MSR 16 *Rzeczowe aktywa trwałe* i MSR 38 *Wartości niematerialne*),

2) zyski i straty aktuarialne z tytułu programu określonych świadczeń (ujęte zgodnie z MSR 19 *Świadczenia pracownicze*),

3) zyski i straty wynikające z przeliczenia pozycji sprawozdania finansowego jednostki działającej za granicą (wg MSR 21 *Skutki zmian kursów wymiany walut obcych*),

4) zyski i straty z tytułu przeszacowania składników aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży (zgodnie z MSR 39 *Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena*),

5) efektywna część zysków i strat związanych z instrumentami zabezpieczającymi w ramach zabezpieczenia przepływów pieniężnych (zgodnie z MSR 39).

Ogólnie ujmując, składniki OCI stanowią niezrealizowane zyski i straty (*gains and losses*), wynikające z określonych przeliczeń wartości w jednostce gospodarczej. Oprócz pozycji podanych w standardzie (ww. punkty 1–5) do OCI mogą być zaliczone inne przypadki³, jak: udział w innych dochodach całkowi-

² Standard dopuszcza stosowanie innych terminów niż „zyski i straty”, „całkowite dochody”, „inne całkowite dochody” w celu opisanego łącznych kwot, jeśli znaczenie tych innych określeń jest zrozumiałe, np. można stosować termin „zysk netto” zamiast „zyski i straty”. Zdaniem autorki, właściwe byłoby stosowanie terminu „wynik całościowy” albo „wynik całkowity” zamiast określenia „całkowite dochody ogółem”, ponieważ to pierwsze wyrażenie jest bardziej syntetyczne oraz wskazuje, iż *comprehensive income* może być wielkością dodatnią albo ujemną. Termin „całkowite dochody ogółem” sugeruje, że jest to wielkość dodatnia. Analogicznie zamiast określenia „inne całkowite dochody” można by stosować „pozostały wynik całościowy” albo „pozostały wynik całkowity”. Ponadto sformułowanie „całkowite dochody ogółem” zawiera dwa określenia „całkowite” i „ogółem” wskazujące dwukrotnie na łączny charakter wartości CI. Nazwa „całkowite dochody ogółem” może też być mylona przez niespecjalistów z zakresu rachunkowości z terminem „dochód” stosowanym w Polsce dla potrzeb opodatkowania podatkiem dochodowym.

³ Obszerny wykaz takich przypadków prezentuje i objaśnia M. Frendzel w artykule zamieszczonym w niniejszym czasopiśmie.

tych jednostki stowarzyszonej, różnice kursowe z przeliczenia pozycji pieniężnej traktowanej jako część zagranicznej inwestycji netto, zyski i straty z tytułu przekwalifikowania nieruchomości z rzeczowych trwałych do nieruchomości inwestycyjnych, gdy spółka stosuje różne metody wyceny bilansowej tych aktywów.

Zgodnie z zapisem w MSR 1 (par. 82, pkt 9), w sprawozdaniu z całkowitych dochodów należy prezentować każdy składnik innych całkowitych dochodów sklasyfikowanych według rodzaju. Ponadto standard ten zobowiązuje do ujawniania korekt wynikających z przeklasyfikowania, odnoszących się do składników OCI. Korekta z tytułu przeklasyfikowania oznacza przeniesienie do zysków i strat bieżącego okresu kwot, które były ujęte w innych całkowitych dochodach w bieżącym lub w poprzednich okresach (MSR 1, par. 7 i 92–96).

MSR 1 (par. 81) daje możliwość prezentowania wszystkich pozycji przychodów i kosztów ujętych w danym okresie, czyli składających się na CI, w formie:

- 1) pojedynczego sprawozdania z całkowitych dochodów,
- 2) dwóch sprawozdań, tj.:
 - a) jednostkowego rachunku zysków i strat, przedstawiającego składniki zysku (straty) netto,
 - b) sprawozdania z całkowitych dochodów, rozpoczynającego się od zysku (straty) netto i przedstawiającego składniki innych całkowitych dochodów.

Jednostka może prezentować składniki OCI pomniejszone o odnośne skutki podatkowe (tj. po uwzględnieniu podatku dochodowego), albo przed ujęciem odnośnych skutków podatkowych, wykazując łączną kwotę podatku dochodowego, dotyczącą tych składników.

Ze względu na treść ekonomiczną oraz zasady ujawniania należy zwrócić uwagę na możliwą w sprawozdaniu z całkowitych dochodów pozycję „korekty wynikające z przeklasyfikowania”. Należy je uwzględniać razem z odnośnym składnikiem innych całkowitych dochodów w okresie, w którym daną korektę przenosi się do rachunku zysków i strat. Korekty wynikające z przeklasyfikowania powstają na przykład (MSR 1, par. 94):

- 1) na skutek zbycia jednostki działającej za granicą,
- 2) po wyłączeniu aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży,
- 3) gdy zabezpieczana planowana transakcja wpływa na rachunek zysków i strat w związku z zabezpieczeniem przepływów pieniężnych.

Na przykład pierwszy z wymienionych przypadków wystąpi wtedy, gdy zostanie sprzedana jednostka należąca do spółki, działająca za granicą i wystąpią dodatnie różnice kursowe związane z przeliczeniem składników sprawozdania tej jednostki. Różnice te są wówczas ujmowane w rachunku zysków i strat bieżącego okresu. Kwota ta mogła być ujęta w innych dochodach całkowitych jako niezrealizowany zysk w bieżącym okresie lub w okresach poprzednich. Ten niezrealizowany zysk musi zostać odjęty od innych całkowitych dochodów

w okresie, w którym zrealizowane dodatnie różnice kursowe zostają przeniesione do rachunku zysków i strat – aby uniknąć ich podwójnego ujęcia w całkowitych dochodach ogółem.

MSR 1 pozwala jednostce zaprezentować korekty wynikające z przeklasyfikowania w sprawozdaniu z całkowitych dochodów lub w informacjach dodatkowych (notach). Jeśli jednostka prezentuje te korekty w informacjach dodatkowych, to wykazuje składniki innych całkowitych dochodów po uwzględnieniu wszelkich odnośnych korekt wynikających z przeklasyfikowania.

Korekty wynikające z przeklasyfikowania nie wystąpią natomiast (MSR 1, par. 96):

1) na skutek zmian w nadwyżce z przeszacowania dotyczącego środków trwałych oraz wartości niematerialnych,

2) z tytułu aktuarialnych zysków i strat związanych z programami określonych świadczeń.

Wymienione składniki ujmuje się w innych całkowitych dochodach i nie przenosi się ich do rachunku zysków i strat w następnych okresach. Zmiany w nadwyżce z przeszacowania mogą być natomiast w późniejszych okresach przeniesione do zysków zatrzymanych, gdy składnik aktywów (np. środków trwałych) zostaje zużyty lub wyłączony. Zyski i straty aktuarialne wykazuje się w zyskach zatrzymanych w okresie, w którym są ujmowane jako inne całkowite dochody.

Należy dodać, że do OCI nie zalicza się skutków zmian zasad rachunkowości oraz korekty błędów podstawowych, które to są ujmowane w kapitale własnym i nie wynikają z transakcji z właścicielami podmiotu gospodarczego. Zgodnie z MSR 1, skutki tych zmian są prezentowane w sprawozdaniu zestawienie zmian w kapitale własnym jako korekta stanu początkowego kapitału własnego, wykazywana w pozycji „zyski zatrzymane”.

4. COMPREHENSIVE INCOME W SPRAWOZDANIACH FINANSOWYCH WYBRANYCH SPÓŁEK NOTOWANYCH NA GPW W WARSZAWIE

4.1. Spółki uwzględnione w analizie CI

W anglojęzycznej literaturze przedmiotu opublikowano wyniki licznych badań na temat różnych aspektów pomiaru i prezentowania *comprehensive income* oraz skorelowania wartości CI, OCI lub poszczególnych składników OCI z wartością rynkową akcji. Badania te uwzględniały głównie sprawozdania finansowe spółek przed lub po wprowadzeniu w USA w 1997 r. standardu SFAS 130 *Reporting Comprehensive Income* (Bhamornsiri, Wiggins, 2001; Jordan, Clark, 2002; Pandit, Phillips, 2004; Chambers i in., 2007; Bamber i in., 2010; zob. również Szychta, 2010). Niewiele jeszcze zaś publikacji lub referatów

konferencyjnych przedstawia rezultaty i wnioski dotyczące prezentowania CI w sprawozdaniach finansowych spółek w krajach UE sporządzanych według MSSF od 2009 r. Na przykład badanie uwzględniające skonsolidowane sprawozdania finansowe za 2009 r. 160 spółek notowanych na Milan Stok Exchange, a więc sporządzone zgodnie z MSR 1 znowelizowanym w 2007 r., przeprowadziła O. Ferraro (2011). Celem badania było ustalenie wyboru przez włoskie spółki publiczne formy sprawozdania z CI, a także rozpoznanie wpływu CI na poziom wskaźnika rentowności kapitału własnego (ROE) i wskaźnika zysk przypadający na jedną akcję (EPS). Większość badanych grup kapitałowych (86%) sporządziła dwa sprawozdania: rachunek zysków i strat i oddzielne sprawozdanie z CI, a tylko 14% – pojedyncze sprawozdanie z CI. Z analizy wskaźników ROE i EPS, obliczonych przy zastosowaniu w liczniku tych wskaźników wartości CI ogółem, wynikało, że wpływ EPS na pomiar dokonań spółek był znaczny (w przypadku 66 spółek włączenie OCI do obliczeń miało negatywny wpływ na wielkość tego wskaźnika, a w przypadku 69 wpływ był pozytywny (Ferraro, 2011)).

W polskiej literaturze przedmiotu problematyką istoty, zasad prezentacji i użyteczności informacyjnej zajmowało się dotychczas niewielu autorów, np. Marcinkowska (2003), Gierusz (2005), Walińska (2009), Wójtowicz (2009), Szychta (2010, 2011), Walińska, Bek-Gaik (2011), Szewc (2011). Wyniki i wnioski z przeglądu skonsolidowanych sprawozdań finansowych za 2009 r. wybranych spółek notowanych na GPW w Warszawie pod kątem prezentacji sprawozdania z całkowitych dochodów zawierają publikacje Sychty (2011) oraz Walińskiej i Bek-Gaik (2011). Szychta (2011) przeanalizowała relacje OCI do zysku (straty) netto oraz poziom zmienności całkowitych dochodów ogółem wykazanych w skonsolidowanych sprawozdaniach finansowych za 2009 r. 20 spółek wchodzących w skład WIG20. Dwie następne autorki skoncentrowały się na formie prezentacji CI przyjętej przez wybrane spółki oraz relacji poszczególnych pozycji OCI z pozycjami kapitału własnego w bilansie.

Dane w dalszej części niniejszego artykułu zostały zestawione w rezultacie kontynuacji przez autorkę przeglądu skonsolidowanych sprawozdań finansowych za 2009 i 2010 r. w celu bardziej szczegółowego poznania sposobu prezentacji i ujawniania oraz poziomu wartości CI i OCI w największych 24 spółkach, notowanych na rynku podstawowym GPW w Warszawie.

20 spośród spółek uwzględnionych w analizie było objętych indeksem WIG20 w 2010 r. do 16 grudnia, a 4 (Tauron Polska Energia, LW „Bogdanka”, Bank Handlowy, KERNEL Holding) weszły w skład WIG20 w okresie od 17 grudnia 2010 r. do 6 kwietnia 2011 r., zastępując 4 inne (Bioton, Polimex-Mostostal, Cyfrowy Polsat i Bank Zachodni WBK). Indeks WIG20 jest liczony dla portfela akcji 20 największych oraz najbardziej płynnych spółek notowanych na GPW w Warszawie. Na wybór spółek wchodzących do tego indeksu mają wpływ ich kapitalizacja rynkowa i wartość obrotu ich akcjami.

Zestawienie spółek akcyjnych objętych analizą zawierają tabele 1 i 3. Wśród 24 spółek jest sześć banków⁴ i 18 przedsiębiorstw z innych branż.

4.2. Analiza dochodu całkowitego i jego składników w wybranych spółkach giełdowych

Spośród 24 grup kapitałowych objętych analizą w sześciu (25%) sporządzono pojedyncze sprawozdanie z całkowitych dochodów za 2009 i 2010 r., tj. w: KGHM Polska Miedź, Grupie Lotos, PGE Polskiej Grupie Energetycznej, PKN Orlen, Tauron i Lubelski Węgiel (LW) „Bogdanka”. Pozostałe spółki (75%) przygotowały dwa sprawozdania: rachunek zysków i strat oraz sprawozdanie z całkowitych dochodów, rozpoczynające się od zysku (straty) netto i przedstawiające składniki OCI. Jest to procentowo wynik zbliżony do uzyskanego w przeglądzie sprawozdań finansowych za 2009 r. 160 spółek notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Mediolanie – tylko 16% spośród nich sporządziło pojedyncze sprawozdania z CI. Wybór dwóch sprawozdań przez większość spółek we Włoszech został uzasadniony w informacji dodatkowej tylko w kilku przypadkach stwierdzeniem, iż jest on „zgodny ze sposobem prezentacji przez głównych naszych konkurentów i praktyką międzynarodową” (Ferraro, 2011).

Prawdopodobnie na wybór dwóch sprawozdań w większości spółek notowanych na GPW w Warszawie, objętych badaniem, wpłynęły przywiązanie polskich księgowych do tradycji sporządzania rachunku zysków i strat, a także obawa decydujących o wyborze formy sprawozdania w spółkach, że w przypadku zastosowania pojedynczego sprawozdania z CI część osób zainteresowanych wynikami spółki będzie skupiała uwagę na ostatniej pozycji tego sprawozdania, tzn. całkowitych dochodach ogółem, z mniejszym zainteresowaniem zyskiem (stratą) netto, stanowiącym wewnętrzną pozycję w tej formie sprawozdania z CI.

W sprawozdaniu finansowym 22 (92%) analizowanych grup wystąpiły kwoty pozostałego dochodu całkowitego (OCI), a w GK Cyfrowy Polsat i LW „Bogdanka” dochód całkowity ogółem był równy zyskowi netto zarówno w 2009 r., jak i w 2010 r.

Zestawienie w tabeli 1 zysku (straty) netto (ZN), pozostałego dochodu całkowitego (OCI) i dochodu całkowitego ogółem (CI), wykazanych w skonsolidowanych sprawozdaniach finansowych za 2009 i 2010 r. grup kapitałowych, pokazuje, że 21 (87,5%) grup osiągnęło w 2009 r. dodatni dochód całkowity ogółem, a trzy (Bioton, Globe Trade Centre (GTC) i KERNEL) odnotowały ujemny dochód całkowity ogółem. W 2010 r. ujemny CI wykazała zaś tylko

⁴ Do WIG20 jest zakwalifikowanych 5 banków zgodnie z zasadą, iż liczba uczestników indeksu reprezentujących jeden sektor gospodarki narodowej, według klasyfikacji GPW w Warszawie, nie może przekroczyć pięciu. Bank Zachodni WBK został zastąpiony 6.04.2011 r. przez Bank Handlowy S.A.

grupa GTC. Na jej ujemny dochód całkowity ogółem –32 323 tys. zł złożył się zysk netto w kwocie 113 446 tys. zł i ujemna wartość OCI wynosząca –145 769 tys. zł. Podmioty ze stratą całkowitą (CI) nie powiększyły zatem na koniec wymienionych lat bogactwa swoich akcjonariuszy.

Wyliczone w tabeli 1 (kol. 7) relacje innych całkowitych dochodów do wyniku finansowego netto dla roku 2008, 2009 i 2010 pokazują, że OCI w badanych spółkach:

1) stanowiły w wielu przypadkach istotną kwotę, kształtującą się w stosunku do zysku (straty) netto w 2009 r. w przedziale od –132,90% (w KERNEL Holding) do 76,20% (w BRE Banku); a w 2010 r. stanowiły np. –128,49% zysku netto w GTC, –25% w TP S.A. i 26,15% w BRE;

2) charakteryzowały się znaczną zmiennością poziomu w latach 2008–2010 w części spółek, np. Bioton, BRE Bank, CEZ, GTC, KGHM Polska Miedź, PBG, PKN Orlen, Polimex-Mostostal.

Duża zmiana poziomu innego dochodu całkowitego (OCI) w 2009 r. w porównaniu do poziomu tego dochodu w 2008 r. oraz w 2010 r. w porównaniu do poziomu w 2009 r. była przyczyną istotnych różnic między wskaźnikiem dynamiki całkowitego dochodu ogółem (kol. 9 w tabeli 1) a wskaźnikiem dynamiki zysku (straty) netto (kol. 8 w tabeli 1) przede wszystkim w następujących grupach kapitałowych: Bioton, GTC, PBG, PKN Orlen, Polimex-Mostostal i KERNEL.

Wartości innych dochodów całkowitych w 2009 r. w przykładowych spółkach o globalnej skali działalności, sporządzających sprawozdania finansowe zgodnie z MSSF, były jeszcze bardziej istotne (zob. Szychta, 2011, s. 101–102). Relacja OCI do zysku (straty) netto w spółkach kształtowała się od ponad –300% do ponad 300%. Na przykład, ujemna wartość OCI w przypadku spółki BMW ponad trzykrotnie (3,3 razy) przekroczyła kwotę zysku netto tej spółki⁵, a dodatni OCI w banku HSBC Holdings był 2,1 razy wyższy od zysku netto tej spółki⁶. Natomiast w The Royal Bank of Scotland Group (RBS) strata netto –2 323 mln £ wraz z ujemnymi pozostałymi dochodami całkowitymi –3 835 mln £ złożyła się na ujemny wynik całkowity wynoszący –6 158 mln £, co oznaczało pomniejszenie bogactwa (*wealth*) akcjonariuszy tego banku na koniec 2009 r. Było to spowodowane nie tylko stratą z bieżącej działalności banku, ale było także skutkiem kryzysu finansowego, który wpłynął na wysoką ujemną kwotę OCI głównie poprzez dwa ujemne składniki: straty kursowe z przeliczenia jednostek działających za granicą –3 330 mln £ i straty aktuarialne –3 665 mln £⁷.

⁵ W BMW w 2009 r. ZN wyniósł 330 mln euro, OCI = –1 088 mln euro, a CI = –758 mln euro.

⁶ W HSBC Holdings wartości ZN, OCI i CI w 2009 r. kształtowały się następująco: 6 694 mln USD, 14 105 mln USD i 20 799 mln USD. Zob. *Annual Report and Accounts 2009*.

⁷ W RBS dwa inne składniki OCI były dodatnie: wycena papierów wartościowych dostępnych do sprzedaży 2 016 mln £ i zabezpieczenie przepływów pieniężnych 684 mln £. Zob. *RBS Annual Report (2009)*.

Tabela 1

Całkowite dochody (CI) i ich składniki w skonsolidowanych sprawozdaniach finansowych wybranych spółek za lata obrotowe 2008–2010*, notowanych na GPW w Warszawie (w tys.**))

Lp.	Grupa kapitałowa	Rok	Zysk (strata) netto (ZN)	OCI	Ogółem CI	OCI / ZN × 100%	Dynamika %	
							ZN	CI
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Asseco Poland (ASSECOPOL)	2010	498 894	–23 157	475 737	–4,64	113,94	116,98
		2009	437 866	–31 198	406 668	–7,13	109,61	83,53
		2008	399 460	87 404	486 864	21,88		
2.	Bioton (BIOTON) ^a	2010	110 726	–5 532	105 194	–5,00	117,90	116,67
		2009	–618 593	–12 345	–630 938	2,00	268,96	762,13
		2008	–223 033	143 265	–79 768	–64,23		
3.	Bank Pekao (PEKAO)	2010	2 530 339	112 349	2 642 688	4,44	104,50	116,24
		2009	2 421 345	–147 862	2 273 483	–6,11	68,38	60,40
		2008	3 540 936	223 225	3 764 161	6,30		
4.	BRE Bank (BRE)	2010	660 865	172 788	833 653	26,15	506,32	362,49
		2009	130 523	99 454	229 977	76,20	14,68	37,65
		2008	889 344	–278 443	610 901	–31,31		
5.	Bank Zachodni WBK (BZWBK) ^d	2010	1 040 569	11 964	1 052 533	1,15	110,79	102,44
		2009	939 222	88 271	1 027 493	9,40	98,42	111,16
		2008	954 286	–29 986	924 300	–3,14		
6.	Čez (CEZ)	2010	47 158	1 617	48 775	3,43	90,94	92,54
		2009	51 855	851	52 706	1,64	109,51	147,41
		2008	47 351	–11 596	35 755	–24,49		
7.	Cyfrowy Polsat (CYFRPLSAT) ^e	2010	258 470	0	258 470	0,00	112,22	112,22
		2009	230 319	0	230 319	0,00	85,38	85,38
		2008	269 763	0	269 763	0,00		
8.	Getin Holding (GETIN)	2010	476 019	–32 360	443 659	–6,80	141,62	150,94
		2009	336 127	–42 189	293 938	–12,55	59,98	53,72
		2008	560 372	–13 224	547 148	–2,36		
9.	Globe Trade Centre (GTC)	2010	113 446	–145 769	–32 323	–128,49	119,86	95,33
		2009	–571 193	–121 067	–692 260	21,20	–181,68	–154,54
		2008	699 325	569 949	1 269 274	81,50		

Tabela 1 (cd.)

1	2	3	4	5	6	7	8	9
10.	KGHM Polska Miedź (KGHM)	2010	4 714 863	83 520	4 798 383	1,77	202,48	247,67
		2009	2 328 561	-391 155	1 937 406	-16,80	84,19	59,24
		2008	2 765 866	504 338	3 270 204	18,23		
11.	Grupa LOTOS (LOTOS)	2010	681 353	-2 744	678 609	-0,40	74,73	73,07
		2009	911 812	16 849	928 661	1,85	334,15	356,14
		2008	-389 415	26 856	-362 559	-6,90		
12.	PBG (PBG)	2010	218 559	20 534	239 093	9,40	99,41	75,69
		2009	219 860	96 040	315 900	43,68	117,41	899,56
		2008	187 254	-152 137	35 117	-81,25		
13.	PGE Polska Grupa Energetyczna (PGE)	2010	3 627 087	1 837	3 628 924	0,05	83,63	84,46
		2009	4 337 223	-40 715	4 296 508	-0,94	162,43	159,10
		2008	2 670 247	30 187	2 700 434	1,13		
14.	Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownic- two (PGNIG)	2010	2 457 184	80 175	2 537 359	3,26	198,66	202,89
		2009	1 236 886	13 721	1 250 607	1,11	142,87	153,40
		2008	865 742	-50 476	815 266	-5,83		
15.	PKN Orlen (PKNORLEN)	2010	2 455 467	202 757	2 658 224	8,26	188,86	219,43
		2009	1 300 167	-88 753	1 211 414	-6,83	151,46	206,53
		2008	-2 526 626	1 389 458	-1 137 168	-54,99		
16.	PKO Bank Polski (PKOBP)	2010	3 212 806	84 299	3 297 105	2,62	138,98	137,31
		2009	2 311 784	89 430	2 401 214	3,87	73,64	76,50
		2008	3 139 187	-288	3 138 899	-0,01		
17.	Polimex-Mostostal (POLIMEXMS) ^b	2010	119 301	-8 048	111 253	-6,75	68,06	49,74
		2009	175 282	48 386	223 673	27,60	124,81	232,73
		2008	140 439	-44 331	96 108	-31,57		
18.	PZU S.A. (PZU)	2010	2 439 229	35 910	2 475 139	1,47	64,82	62,43
		2009	3 762 911	201 518	3 964 429	5,36	161,52	178,88
		2008	2 329 718	-113 409	2 216 309	-4,87		
19.	Tauron Polska Energia (TAURONPE) ^a	2010	991 383	630	992 013	0,06	104,56	102,47
		2009	948 163	19 906	968 069	2,10	520,17	
		2008	182 281	X	X	X	X	X
20.	Telekomunikacja Polska (TPSA)	2010	108 000	-27 000	81 000	-25,00	8,42	6,16
		2009	1 283 000	31 000	1 314 000	2,42	58,58	60,11
		2008	2 190 000	-4 000	2 186 000	-0,18		

Tabela 1 (cd.)

1	2	3	4	5	6	7	8	9
21.	TVN (TVN)	2010	45 861	569	46 430	1,24	13,25	13,46
		2009	346 156	-1 110	345 046	-0,32	95,18	94,74
		2008	363 676	541	364 217	0,15		
22.	LW Bogdanka (BOGDANKA) ^c	2010	230 122	0	230 122	0,00	120,58	120,58
		2009	190 842	0	190 842	0,00	122,50	122,50
		2008	155 791	0	155 791	0		
23.	Bank Handlowy (HANDLOWY) ^d	2010	754 811	35 117	789 928	4,65	149,65	139,39
		2009	504 399	62 299	566 698	12,35	84,01	87,95
		2008	600 434	43 888	644 322	7,31		
24.	KERNEL Holding S.A. (KERNEL) ^{b, e}	2010	151 701	12 897	164 598	8,50	114,94	479,09
		2009	131 982	-175 401	-43 419	-132,90	160,56	
		2008	82 203	X	X	X	X	X

Objaśnienia:

* Dane ze skonsolidowanych sprawozdań finansowych spółek WIG20 pobrano ze stron internetowych w grudniu 2010 r. oraz w czerwcu i lipcu 2011 r.

** Dane Grupy Kapitałowej Čez w tys. koron czeskich (CZK), KERNEL Holding S.A. w tys. USD, a pozostałych grup kapitałowych w tys. zł.

^a Spółka Bioton była w składzie indeksu WIG20 do połowy grudnia 2010 r. Dnia 17.12.2010 r. została ona zastąpiona przez spółkę Tauron.

^b Dnia 21.03.2011 r. spółka Polimex-Mostostal została zastąpiona w WIG20 przez KERNEL Holding S.A.

^c Spółka LW „Bogdanka” zastąpiła w indeksie WIG20 Cyfrowy Polsat w dniu 21.03.2011 r.

^d Bank Zachodni WBK był zaliczany do WIG20 do początku kwietnia 2011 r. Dnia 6.04.2011 r. bank ten został zastąpiony przez Bank Handlowy S.A. Bank BZ WBK wykreślono w ogóle z indeksu WIG, ponieważ w indeksach giełdowych nie mogą być ujęte spółki, których liczba akcji w obrocie publicznym nie przekracza 10%, a *free float* BZ WBK obniżył się do około 4%.

^e Rok obrotowy w KERNEL Holding S.A. trwa od 1 lipca do 30 czerwca. W zestawieniu uwzględniono dane ze skonsolidowanych sprawozdań finansowych tego holdingu za lata obrotowe: 1.07.2008–30.06.2009 i 1.07.2009–30.06.2010.

Źródło: oprac. własne na podstawie skonsolidowanych sprawozdań finansowych wymienionych spółek za 2009 i 2010 r. oraz *WIG20, Wikipedia* (2011).

Poziom i istotność wartości OCI wskazują, że inwestorzy powinni uwzględniać w swoich decyzjach nie tylko zysk (stratę) netto, lecz także wartości CI i OCI osiągane w spółkach, w których inwestują swój kapitał.

Pozostałe dochody całkowite stanowiły w 2010 r. w większości analizowanych spółek notowanych na GPW w Warszawie (62,5%) wielkość dodatnią,

która spowodowała wzrost CI ogółem w stosunku do zysku netto (tabela 2). W pozostałych podmiotach, które wykazały OCI, wartości OCI były ujemne, co wpłynęło negatywnie na wynik CI ogółem, zmniejszając zysk netto albo zwiększając stratę netto. W okresie objętym badaniem następował wzrost z roku na rok grup kapitałowych z dodatnią kwotą OCI (z 10 w 2008 r. do 15 w 2010 r.).

Tabela 2

Znak wartości (+/-) pozostałego dochodu całkowitego (OCI) w badanych spółkach

Wyszczególnienie	2010 r.	2009 r.	2008 r.
Liczba (procent) spółek z dodatnią kwotą OCI	15 (62,5%)	12 (50%)	10 (41,7%)
Liczba (procent) spółek z ujemną kwotą OCI	7 (29,2%)	10 (41,7%)	10 (41,7%)
Spółki, w których nie wykazano OCI	2 (8,3%)	2 (8,3%)	2 (8,3%)
Liczba spółek: brak danych	0	0	2 (8,3%)
Razem	24 (100%)	24 (100%)	24 (100%)

Źródło: oprac. własne na podstawie danych w tabeli 1.

Dane w tabelach 3 i 4 wskazują, że w latach 2009–2010 w skonsolidowanych sprawozdaniach spółek objętych analizą występowały następujące składniki OCI:

- 1) zyski i straty z tytułu przeszacowania składników aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży – WAF,
- 2) efektywna część zysków i strat związanych z instrumentami zabezpieczającymi w ramach zabezpieczenia przepływów pieniężnych – ZPP,
- 3) zyski i straty (różnice kursowe) wynikające z przeliczenia pozycji sprawozdania finansowego jednostki działającej za granicą – RKPJ,
- 4) podatek dochodowy związany ze składnikami OCI, wykazywany w przypadku prezentowania tych składników w kwotach brutto – PD,
- 5) inne.

Średnia wartość OCI w spółkach, które sporządziły sprawozdania finansowe w zł polskich (tj. bez CEZ i KERNEL), wyniosła –5 474 tys. zł w 2009 r. i 29 892 tys. zł w 2010 r. Najczęściej prezentowanym składnikiem OCI były różnice kursowe z przeliczenia sprawozdania finansowego jednostki działającej za granicą – wystąpił w obu latach w 18 spółkach (75%).

Tabela 3

Składniki OCI w skonsolidowanych sprawozdaniach finansowych wybranych spółek
za lata 2009 i 2010, notowanych na GPW w Warszawie (w tys. *)

Lp.	Grupa kapitałowa	Rok	WAF ^{a)}	ZPP	RKPJ	PD	Inne	OCI
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	ASSECO Poland	2010	-1 330	829	-22 104	463	-1 015	-23 157
		2009	2 972	-1 069	-31 811	-275	-1 015	-31 198
2.	Bioton (BIOTON)	2010	157		-5 689			-5 532
		2009			-12 345			-12 345
3.	Bank Pekao (PEKAO)	2010	17 320	67 569	11 964	15 496		112 349
		2009	52 121	-150 781	-66 774	17 572		-147 862
4.	BRE Bank (BRE)	2010	178 019		-5 231			172 788
		2009	93 340		6 114			99 454
5.	Bank Zachodni WBK (BZWBK)	2010	11 867	97				11 964
		2009	61 681	26 590				88 271
6.	Čez (CEZ)	2010	364	6 394	-3 860	-1 286	5	1 617
		2009	101	4 362	-2 716	-885	-11	851
7.	Cyfrowy Polsat (CYFRPLSAT)	2010						0
		2009						0
8.	Getin Holding (GETIN)	2010	-549	-46 745	5 957	8 977		-32 360
		2009	-18 702	-6 749	-23 712	4 826	2 148	-42 189
9.	Globe Trade Centre (GTC)	2010		-13 741	-134 787	2 759		-145 769
		2009		-26 555	-99 458	4 946		-121 067
10.	KGHM Polska Miedź (KGHM)	2010	147 512	-44 401		-19 591		83 520
		2009	-10 384	-472 524		91 753		-391 155
11.	Grupa LOTOS (LOTOS)	2010			-2 005		-739	-2 744
		2009			14 378		2 471	16 849
12.	PBG	2010		28 476	3 252	-5 790	-5 404	20 534
		2009		120 429	-10 131	-21 761	7 503	96 040
13.	PGE Polska Grupa Energetyczna	2010	80		1 757			1 837
		2009	-41 287		531		41	-40 715
14.	Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownic- two (PGNIG)	2010	71 103	42 036	-11 468	-21 496		80 175
		2009	31 880		-12 102	-6 057		13 721
15.	PKN Orlen (PKNORLEN)	2010		25 502	153 734	-11 499	35 020	202 757
		2009		-4 491	-203 395	-26 891	146 024	-88 753
16.	PKO Bank Polski (PKOBP)	2010	-16 159	121 788	-1 211	-20 390	271	84 299
		2009	26 582	147 254	-51 321	-33 085	-	89 430

Tabela 3 (cd.)

1	2	3	4	5	6	7	8	9
17.	Polimex-Mostostal (POLIMEXMS)	2010		-1 679	-6 685	316		-8 048
		2009		70 920	-9 060	-13 474		48 386
18.	PZU S.A.	2010	641		-15 388		50 657	35 910
		2009	184 693		-138		16 963	201 518
19.	Tauron Polska Energia (TAURONPE)	2010		1 112	-271	-211		630
		2009		24 576		-4 670		19 906
20.	Telekomunikacja Polska (TPSA)	2010		-18 000		7 000	-16 000	-27 000
		2009		50 000	2 000	-7 000	-14 000	31 000
21.	TVN	2010	702			-133		569
		2009	-1 370			260		-1 110
22.	LW Bogdanka (BOGDANKA)	2010						0
		2009						0
23.	Bank Handlowy (HANDLOWY)	2010	36 178		-1 061			35 117
		2009	63 084		-785			62 299
24.	KERNEL Holding S.A. (KERNEL)	2010			1 532	-3 789	15 154	12 897
		2009			-175 401			-175 401
25.	Wartość średnia OCI (w tys. zł) ^b	2010						29 892
		2009						-5 476

Objaśnienia:

* Dane Grupy Kapitałowej Čez w tys. CZK, KERNEL Holding S.A. w tys. USD, a pozostałych grup kapitałowych w tys. zł.

^a Znaczenie skrótów w główce tabeli podano w treści artykułu.

^b Średnią wartość OCI obliczono dla spółek, które sporządziły skonsolidowane sprawozdanie finansowe w zł. Z obliczeń wyłączono Grupę CEZ i KERNEL Holding S.A.

Źródło: oprac. własne na podstawie sprawozdań finansowych wymienionych grup kapitałowych notowanych na GPW w Warszawie.

Dwa składniki OCI związane z wyceną instrumentów finansowych, tj. WAF i ZPP, wykazało w swoich sprawozdaniach za 2009 i 2010 r. ponad 50% spółek (zob. tabela 4). Relatywnie duże wartości tych składników wystąpiły w sześciu grupach kapitałowych banków (zob. pogrubione wiersze w tabeli 3).

Około 60% spośród 24 spółek objętych badaniem przedstawiło w obu latach składniki OCI w kwotach brutto, wykazując w oddzielnej pozycji podatek dochodowy dotyczący tych składników. Pozostałe podmioty wykazały składniki OCI w kwotach netto, tj. po potrąceniu podatku dochodowego.

W kolumnie „Inne” w tabeli 3 zostały uwzględnione kwoty ujawnione w sprawozdaniach z całkowitych dochodów jako „pozostałe” składniki OCI oraz w pozycjach nazwanych np.: „udział w zmianie kapitału jednostek stowarzyszonych i joint venture” (w Grupie CEZ), „udział w innych dochodach całkowitych jednostki stowarzyszonej” (w PKO Bank Polski), „przeszacowanie aktywów jednostek stowarzyszonych” (w PGE), „amortyzacja wartości niematerialnych rozpoznana bezpośrednio w kapitale własnym” (w Asseco Poland), „straty aktuarialne dotyczące świadczeń po okresie zatrudnienia” (w TP S.A.), „reklasifikacja nieruchomości z rzeczowych aktywów trwałych do nieruchomości inwestycyjnych” (w PZU S.A.), „przeszacowanie aktywów trwałych” (w PBG), „skutki aktualizacji wyceny aktywów trwałych” (w KERNEL).

Struktura prezentowania składników OCI w pojedynczym sprawozdaniu z CI albo w oddzielnym sprawozdaniu z CI w badanych podmiotach nie była jednolita. Zastosowano też różne nazewnictwo dla poszczególnych składników OCI, co może prowadzić do niewłaściwej ich interpretacji przez część użytkowników sprawozdań finansowych, zwłaszcza w przypadku mało precyzyjnego, skrótowego nazwania wykazywanych składników, np. „różnice kursowe z konsolidacji” (w Polimex-Mostostal), „aktywa finansowe dostępne do sprzedaży” (w PZU S.A. i BRE Banku), „wycena instrumentów finansowych” (w PGNiG), „kapitał z wyliczenia różnic kursowych” (w Bioton), „wycena instrumentów zabezpieczających” (w PKN Orlen), „różnice kursowe z przeliczenia transakcji zagranicznych” (w GTC).

Tylko w 50% spośród przeanalizowanych sprawozdań finansowych za 2010 r. zostały zamieszczone informacje objaśniające w notach do pozycji OCI, w tym dotyczące podatku dochodowego związanego ze składnikami OCI. Jedynie w dwóch przypadkach (w CEZ i PBG) zostały zamieszczone w sprawozdaniu z CI dane dotyczące przeklasyfikowania składników OCI do rachunku zysków i strat w roku obrotowym. W pozostałych podmiotach wykazano wartości składników OCI po uwzględnieniu kwot przeklasyfikowanych do zysku lub straty, ujawniając w notach informacje o takich przeklasyfikowaniach (w BRE Banku, Banku Handlowym, PKO Bank Polski i Polimex-Mostostal) albo bez żadnych objaśnień w notach (np. w Bioton i PGNiG), co może w tym drugim przypadku też oznaczać, że takie korekty nie wystąpiły.

Przy prezentacji i ujawnianiu informacji o składnikach OCI w sprawozdaniu z CI i notach w badanych podmiotach nie uwzględniono w pełni wymagań określonych w MSR 1 w odniesieniu do podatku dochodowego, dotyczącego składników OCI oraz korekt z przeklasyfikowania (par. 90 i par. 94 MSR 1).

Nie w każdym bowiem z przypadków został spełniony obowiązek ujawnienia kwoty podatku dochodowego odnoszącego się do każdego składnika OCI w informacji dodatkowej w razie prezentacji informacji w sprawozdaniu z CI w kwotach netto. Podobna uwaga dotyczy korekt z przeklasyfikowania, które powinny być ujawnione w notach do sprawozdania finansowego w razie, gdy jednostka wykazuje w sprawozdaniu z CI składniki OCI po uwzględnieniu korekt.

Tabela 4

Częstość występowania i przeciętna wartość składników OCI w skonsolidowanych sprawozdaniach finansowych wybranych spółek notowanych na GPW w Warszawie

Składnik OCI	WAF ^a		ZPP		RKPI		PD		Inne		Brak OCI	
	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009
Rok	14	13	14	13	18	18	15	14	9	9	2	2
Liczba spółek												
Procent spółek objętych badaniami	58,3	54,5	58,3	54,5	75	75	62,5	58,3	37,5	37,5	8,3	8,3
Srednia wartość składnika OCI (tys. zł) ^b	34 272,4	34 208,5	12 526,4	-18 533,3	-1 827,3	-31 125,6	-3 392,2	472,6	8 970	20 016,9	X	X

Objaśnienia:

^a Znaczenie skrótów w główce tabeli 4 takie jak w tabeli 3.

^b Średnią wartość składników OCI obliczono dla spółek, które sporządziły sprawozdanie finansowe w zł. Z obliczeń wyłączono Grupę CEZ i KERNEL Holding S.A.

Źródło: oprac. własne na podstawie danych w tabeli 3.

Ponadto w niektórych przypadkach noty nie zawierają informacji, które wyjaśniałyby dane prezentowane jako składniki OCI, albo są pewne dane możliwe do odszukania w innych notach, niepowiązanych wprost ze składnikami OCI. Takie rozwiązania nie sprzyjają zrozumieniu istoty i roli OCI i CI przez użytkowników zainteresowanych sprawozdaniem finansowym określonej spółki publicznej.

Z dokonanego przeglądu skonsolidowanych sprawozdań finansowych 24 największych spółek notowanych na GPW w Warszawie wynika, że:

1) podmioty te w większości (75%) prezentują dochody całkowite (CI) i ich część składową OCI w dwóch sprawozdaniach: rachunku zysków i strat oraz sprawozdaniu z CI;

2) struktura prezentacji OCI jest niejednolita, co utrudnia porównywalność między spółkami;

3) są stosowane zróżnicowane i nieprecyzyjne określenia dla wykazywanych danego rodzaju składników OCI;

4) tylko w 50% sprawozdań finansowych zamieszczono noty dotyczące niektórych składników OCI, przy czym jedynie w kilku przypadkach były to informacje pełne.

Forma prezentacji składników OCI i ujawnianie danych związanych z nimi w notach nie są przejrzyste, co nie sprzyja zrozumieniu treści informacyjnej OCI oraz ocenie możliwego wpływu składników OCI na wynik finansowy netto w następnym okresie sprawozdawczym. Należy zgodzić się z opinią Walińskiej i Bek-Gaik (2011, s. 339), że żadna ze spółek (objęta przez te autorki przeglądem sprawozdań za 2009 r.) nie dostarczyła wzorca sprawozdania z całkowitych dochodów. „Sprawozdanie jest nieprzejrzyste i cechuje się brakiem porównywalności. Jego pozycje prezentowane są „luźno” – bez wzajemnego powiązania i bez jasnego odniesienia do prezentowanych pozycji kapitału własnego” (Walińska, Bek-Gaik 2011, s. 339).

Przyczyną niekorzystnej oceny stanu prezentacji informacji o OCI może być nieprzykładanie dostatecznej uwagi do całkowitych dochodów ogółem przez osoby odpowiedzialne za politykę rachunkowości w spółkach i niedostrzeganie roli tej nowej kategorii pomiaru dokonań spółek kapitałowych, a także zbyt ogólne regulacje, dotyczące sprawozdawania informacji na temat OCI, określone w MSR 1.

5. MODYFIKACJA UKŁADU PREZENTACJI POZOSTAŁYCH DOCHODÓW CAŁKOWITYCH W MYŚL ZMIAN W MSR 1

Przejrzystość prezentacji składników OCI w sprawozdaniach finansowych powinna zwiększyć się po zastosowaniu przez spółki znowelizowanych zasad prezentacji tych składników, które to zasady wprowadziła Rada Międzynarodo-

wych Standardów Rachunkowości (IASB) 16 czerwca 2011 r. w dokumencie zmian do MSR 1 *Presentation of Items of Other Comprehensive Income*. Celem tych zmian było właśnie dążenie IASB do spowodowania wzrostu transparentności sprawozdania finansowego w obszarze OCI, a także doprowadzenie do zbieżności zasad prezentacji sprawozdania z całkowitych dochodów określonych w MSR 1 i w SFAS 130 w USA. Zmiany do MSR 1 będą obowiązywać od lat obrotowych rozpoczynających się 1 lipca 2012 r. lub po tej dacie.

W następstwie konsultacji, przeprowadzonych przez IASB z użytkownikami i sporządzającymi sprawozdania finansowe, Rada przyznała, że wymagania w MSR 1 z 2007 r. dotyczące OCI nie zostały oparte na spójnej podstawie, co powodowało różnice w sposobie ujawniania składników OCI przez spółki oraz problemy z identyfikacją, które pozycje powinny być prezentowane w pozostałych dochodach całkowitych, a które w rachunku zysków i strat (*Project Summary*, 2011).

Główne zmiany regulacji w MSR 1 w 2011 r. polegają na wymogu:

1) prezentowania składników OCI w podziale na dwie grupy:

a) pozycje, które nie będą w przyszłości reklasyfikowane do zysku lub straty netto,

b) pozycje, które podlegają reklasyfikacji do zysku lub straty netto w późniejszych okresach;

2) wykazywania podatku dochodowego dotyczącego OCI w rozliczeniu na pozycje, które będą później reklasyfikowane do wyniku finansowego netto oraz pozycje, które nie będą reklasyfikowane, jeśli składniki OCI są prezentowane przed opodatkowaniem.

Pozostawiono jednostkom możliwość wyboru formy prezentacji informacji o ich dokonaniach finansowych w pojedynczym (ciągłym) sprawozdaniu, zawierającym dwie sekcje (zysk lub strata oraz pozostałe dochody całkowite) albo w dwóch oddzielnych sprawozdaniach (rachunek zysków i strat oraz sprawozdanie z całkowitych dochodów, których łącznikiem jest zysk (strata) netto za rok obrotowy), chociaż w projekcie nowelizacji MSR 1 Rada IASB optowała za jednym wariantem sprawozdawczym w formie pojedynczego sprawozdania, co zwiększyłoby porównywalność informacji finansowych między spółkami stosującymi MSSF i US GAAP. Brak jednak zgody zainteresowanych stron w USA na jeden wariant sprawozdawczy przekonało IASB do pozostawienia spółkom możliwości wyboru formy, spośród dwóch wariantów, prezentacji informacji o dokonaniach finansowych.

W znowelizowanym MSR 1 zmieniono natomiast nazwę pojedynczego sprawozdania prezentującego dochody całkowite ze *Statement of comprehensive income* na *Statement of profit or loss and other comprehensive income* (*Sprawozdanie z zysku lub straty i pozostałych dochodów całkowitych*), aczkolwiek jednostki mogą stosować inne określenia dla tego sprawozdania, np. tak jak dotychczas – sprawozdanie z całkowitych dochodów.

Sposób prezentacji składników OCI w sprawozdaniu z całkowitych dochodów zgodnie z nowymi wymaganiami IASB, w przypadku sporządzania dwóch oddzielnych sprawozdań na temat dokonań finansowych spółki, obrazuje przykład zamieszczony w tabeli 5.

Tabela 5

Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów „Beta” S.A. za 20X2 r. (w tys. zł)

	20X2 r.	20X1 r.
Zysk (strata) netto za rok obrotowy	25 400	– 8 300
Inne dochody całkowite:		
Pozycje później nierekasyfikowane do zysku lub straty:		
Zyski z przeszacowania wartości środków trwałych	650	1 545
Zyski/straty aktuarialne z tytułu programów emerytalnych określonych świadczeń	–170	655
Udział w zysku (stracie) z przeszacowania wartości środków trwałych jednostek stowarzyszonych	150	–240
Podatek dochodowy związany ze składnikami, które nie będą reklasyfikowane ^a	–120	–372
	510	1 588
Pozycje, które mogą być następnie reklasyfikowane do zysku lub straty:		
Różnice kursowe z przeliczenia sprawozdań finansowych jednostek działających za zagranicą	3 250	6 540
Przeszacowanie aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży	–14 300	12 360
Zabezpieczenie przepływów pieniężnych	–210	–1 500
Podatek dochodowy związany ze składnikami, które mogą być reklasyfikowane ^a	2 140	–3 306
	–9 120	14 094
Pozostałe dochody całkowite po opodatkowaniu	–8 610	15 682
DOCHODY CAŁKOWITE OGÓŁEM	16 790	7 382
Dochody całkowite ogółem przyporządkowane:		
– właścicielom jednostki dominującej	11 753	5 167,40
– udziałom mniejszościowym	5 037	2 214,60

Objaśnienie:

^a Podatek dochodowy związany z każdą pozycją OCI jest ujawniany w informacji dodatkowej.

Źródło: oprac. własne na podstawie *Presentation of Items* (2011).

Alternatywnie niż przedstawiono w tabeli 5, składniki OCI mogą być wykazywane w sprawozdaniu w kwotach netto, a w notach ujawniany podatek dochodowy, odnoszący się do każdej pozycji OCI, w podziale na dwie wymienione grupy.

Nowy układ prezentacji pozostałych dochodów całkowitych może być bardziej pomocny użytkownikom informacji finansowej w ocenie znaczenia i istotności OCI i CI oraz w szacowaniu potencjalnych skutków, jakie składniki OCI za dany okres sprawozdawczy mogą mieć dla zysku (straty) netto w przyszłych okresach.

6. PODSUMOWANIE

Z przeglądu skonsolidowanych sprawozdań finansowych za lata 2009–2010 największych spółek notowanych na GPW w Warszawie wynika, że wartości OCI charakteryzują się znacznym poziomem i dużą zmiennością w kolejnych latach w niektórych z tych spółek, co wpływa na istotne różnice między wartościami ZN i CI wykazywanymi w sprawozdaniu finansowym.

Rozważania i dane przedstawione w artykule stanowią podstawę do stwierdzenia, że ustalanie i prezentowanie w sprawozdaniu finansowym spółek publicznych dwóch kategorii wyniku opisujących ich finansowe rezultaty działalności w danym okresie sprawozdawczym (zysk albo strata netto i całkowite dochody ogółem) powinno stanowić dla użytkowników sprawozdań tych podmiotów jednocześnie podstawę do oceny dokonań spółki i jej zarządu w danym okresie oraz do sformułowania wniosków odnoszących się do wpływu całkowitych dochodów ogółem i ich komponentów na wzrost wartości dla akcjonariuszy spółki, a także umożliwiać prognozowanie zmiany zysku (straty) netto w następnych okresach.

Należy też dodać, że nowy miernik działalności spółek – *comprehensive income* – rozszerza zakres oceny ich dokonań metodami analizy sprawozdań finansowych. Na przykład, obok klasycznych wskaźników rentowności (ROA, ROE, ROS) i wskaźnika EPS (zysk netto na jedną akcję) mogą być obliczane wskaźniki „rentowności całkowitej” i wskaźnik EPS, zawierające w liczniku wartość całkowitego dochodu (straty) za dany okres sprawozdawczy.

Właściwemu zrozumieniu znaczenia CI i OCI przez użytkowników sprawozdań finansowych oraz obliczaniu i interpretacji wskaźników ustalanych z wykorzystaniem tych danych będzie z pewnością sprzyjać zmodyfikowana, bardziej przejrzysta forma prezentacji składników OCI w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym, określona w zmianach do MSR 1, które będą obowiązywać od lat obrotowych rozpoczynających po 1 lipca 2012 r.

Należy podkreślić, że problematyka ustalania i prezentacji OCI jako składnika sprawozdania z całkowitych dochodów dotyczy bezpośrednio spółek akcyjnych w Polsce notowanych na giełdach w UE, a więc zobowiązanych do stosowania MSR/MSSF, ale jest też istotna dla podmiotów gospodarczych stosujących przepisy ustawy z 29.09.1994 r. o rachunkowości. Ustawa określa bowiem, że pewne operacje o charakterze wynikowym należy ujmować bezpośrednio w kapitale własnym, głównie w kapitale z aktualizacji wyceny, np. zmiany wartości godziwej z tytułu wyceny bilansowej instrumentów finansowych dostępnych do sprzedaży, przyrost wartości środków trwałych na skutek urzędowej aktualizacji ich wartości, różnice kursowe z przeliczenia na złote sprawozdania finansowego zagranicznego oddziału danej jednostki gospodarczej. Przychody lub koszty spowodowane tymi operacjami są prezentowane w zestawieniu zmian w kapitale (funduszu) własnym przez podmioty gospodar-

cze zobowiązane do corocznego poddawania badaniu sprawozdania finansowe. W podmiotach niemających zaś takiego obowiązku operacje wynikowe wpływające na składniki kapitału własnego nie są widoczne w sprawozdaniu finansowym, gdyż nie sporządzają one tego elementu sprawozdania finansowego. Ustawodawca krajowy, wprowadzając w ustawie o rachunkowości obowiązek ujmowania – wzorem MSR/MSSF – operacji wynikowych w kapitale własnym, nie określił jednolitych zasad prezentacji ich skutków w sprawozdaniu finansowym. Niezbędne jest zatem, aby kwestia przejrzystej prezentacji tych operacji została uregulowana w przepisach ustawy poprzez wprowadzenie wymogu przedstawiania składników OCI, tak jak w MSR 1, poniżej zysku (straty) netto w rachunku zysków i strat, albo w oddzielnym sprawozdaniu z całkowitych dochodów.

LITERATURA

- Bamber L.S., Jiang J., Petroni K.R., Wang I.Y. (2010), *Comprehensive Income: Who's Afraid of Performance Reporting?*, „The Accounting Review”, Vol. 85, No. 1, s. 97–126.
- Bhamornsiri S., Wiggins C. (2001), *Comprehensive income disclosures*, „The CPA Journal”, October, s. 54–56.
- Cahan S.F., Courtenay S.M., Gronewoller P.L., Upton D.R. (2000), *Value Relevance of Mandated Comprehensive Income Disclosures*, „Journal of Business & Accounting”, Vol. 27(10), November/December, s. 1273–1301.
- Chambers D., Linsmeier T.J., Shakespeare C., Sougiannis T., (2007), *An evaluation of SFAS No. 130 comprehensive income disclosure*, „Review of Accounting Studies”, No. 12, s. 557–593.
- Crawford D., de la Rosa D.M., Franz D.R. (1999), *Nowy miernik wyniku finansowego*, „Rachunkowość”, nr 7, s. 441–442.
- Dhaliwal D., Subramanyam K.R., Trezevant R. (1999), *Is comprehensive income superior to net income as a measure of firm performance?*, „Journal of Accounting and Economics”, Vol. 26, s. 43–67.
- Exposure Draft Presentation of Items of Other Comprehensive Income (Proposed Amendments to IAS 1)* (2010), ED/2010/5, IASCF, London.
- Ferraro O. (2011), *Comprehensive Income in Italy: reporting format used, nature of OCI items and its effects on company performance*, 34th Annual Congress, EAA, Rome, 20–22.04.2011.
- Gierusz J. (2005), *Koszty i przychody w świetle nadrzędnych zasad rachunkowości*, Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr, Gdańsk.
- Jordan C.E., Clark S.J. (2002), *Comprehensive Income: How Is It Being Reported and what Are Its Effects ?*, „The Journal of Applied Business Research”, Vol. 18, No. 2.
- Marcinkowska M. (2003), *Istota wyniku „całościowego” i jego ujmowanie w sprawozdawczości finansowej*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 17(33), Warszawa, s. 89–109.
- Międzynarodowy Standard Rachunkowości 1 Prezentacja sprawozdań finansowych*, MSR 1 (2008), [w:] Rozporządzenie Komisji (WE) Nr 1274/2008 z dnia 17 grudnia 2008 zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1126/2008, przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do Międzynarodowego Standardu Rachunkowości (MSR) 1, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 339/3, z dn. 18.12.2008.

- Newberry S. (2003), *Reporting Performance: Comprehensive Income and Its Components*, „ABACUS”, Vol. 39, No. 3, s. 325–339.
- O’Hanlon J. (2000), *Discussion of Value Relevance of Mandated Comprehensive Income Disclosure*, „Journal of Business Finance & Accounting”, Vol. 27, No. 9 & 10, November/December, s. 1303–1309.
- Pandit G.M., Phillips J.J. (2004), *Comprehensive Income: Reporting Preferences of Public Companies*, „The CPA Journal”, November, s. 40–41.
- Presentation of Items of Other Comprehensive Income, Amendments to IAS 1* (2011), IFRS, June.
- Szewe M. (2011), *Sprawozdanie z całkowitych dochodów*, „Rachunkowość”, nr 7, s. 27–30.
- Szycha A. (2010), *Pomiar i prezentowanie wyniku całościowego spółki kapitałowej w sprawozdaniu finansowym*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 59(115), Warszawa, s. 117–142.
- Szycha A. (2011), *Wynik całościowy w sprawozdaniach finansowych spółek publicznych*, [w:] I. Sobańska, M. Turzyński (red.), *Rachunkowość, audyt i kontrola w zarządzaniu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 81–108.
- Thinggaard F., Wagenhofer A., Evans L., Gebhard G., Hoogendoorn M., Marton J., Di Pietra R., Mora A., Peasnell K. (2006), *Performance Reporting – The IASB’s Proposed Formats of Financial Statements in the Exposure Draft of IAS 1*, „Accounting in Europe”, Vol. 3, s. 35–63.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, tekst jednolity, Dz. U. 2009, nr 152, poz. 1223 z późn. zm.
- Van Cauwenberge P., de Beelde I. (2007), *On the IASB Comprehensive Income Project: An Analysis of the Case for Dual Income Display*, „ABACUS”, Vol. 43, No. 1, s. 1–26.
- Walińska E. (2009), *Koncepcja zysku całościowego a wartość bilansowa przedsiębiorstwa*, [w:] *Zasoby i procesy w rachunkowości jednostek gospodarczych*, praca zbior. pod red. T. Kiziu-kiewicz, Difin, Warszawa, s. 335–338.
- Walińska E., Bek-Gaik B., *Sprawozdanie z całkowitych dochodów w praktyce wybranych spółek notowanych na GPW w Warszawie*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 62(118), Warszawa, s. 325–341.
- Wójtowicz P. (2009), *Czy wynik całościowy jest potrzebny rynkowi kapitałowemu?*, [w:] I. Sobańska, T. Wnuk-Pel (red.), *Rachunkowość w procesie tworzenia wartości przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 155–165.

Strony internetowe

- Annual Report and Accounts 2009*, <http://www.hsbc.com/1content/assets/investor/relations/>, dostęp 5.08.2011.
- Exposure Draft Presentation of Items of Other Comprehensive Income, Proposed Amendments to IAS* (2010), ED/2010/5, May 2010, www.iasb.org, dostęp 27.05.2010.
- GPW. Analizy i statystyki*, http://www.gpw.pl/analizy_i_statystyki?theme=nm, dostęp 6.09.2011.
- IASB/FASB Meeting November 17 or 18, 2010, Staff Paper, Project Statement of Comprehensive Income*, www.ifrs.org/Current+Project/IASB+Projects, dostęp 5.12.2010.
- Project Summary and Feedback Statement, Presentation of Items of Other Comprehensive Income. (Amendments to IAS 1)* (2011), IFRS, June 2011, www.ifrs.org/Current+Projects/IASB+Project, dostęp 20.06.2011.
- RBS Annual Report*, <http://annualreport2009.rbs.com/microsites/>, dostęp 5.08.2011.
- WIG20, Wikipedia* (2011), <http://wikipedia.org/wiki/WIG20>, dostęp 28.07.2011.

*Anna Szychta***COMPREHENSIVE INCOME IN FINANCIAL STATEMENTS OF THE LARGEST
COMPANIES LISTED ON THE WARSAW STOCK EXCHANGE**

Reporting of comprehensive income (CI) is a novelty since 2009 for the Polish accounting community and financial statements users. The obligation to present total CI in consolidated financial statements was imposed on listed companies operating in the European Union with the revision in 2007 of the International Accounting Standard (IAS) 1 *Presentation of Financial Statements*, starting from 2009.

The purpose of this paper is to explain the nature of CI and rules for its presentation in the light of the provisions of IAS 1 and its latest amendments (June 2011), and to analyze the way of presenting and the amounts of total comprehensive income and its components in consolidated financial statements for years 2009–2010, published by the largest companies listed on the Warsaw Stock Exchange.

The analysis of these statements showed that 75% of the studied companies prepared two statements: a separate income statement and a statement of comprehensive income, and the remaining companies (25%) prepared a single statement of comprehensive income. The values of other comprehensive income (OCI) in some of the companies were significant. OCI in 2010 in the majority of the analysed companies had positive values, which caused increase in total CI in relation to net profit. In the remaining entities which reported OCI its values were negative, which had a negative effect on the amounts of total CI.